

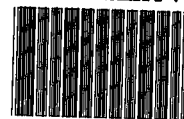
Technická univerzita Liberec

Fakulta textilní – KKV v Prostějově – 2.ročník BS/T5OV – LS 2006

Vývoj šperků

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI	
UNIVERZITNÍ KNIHOVNA	
Přir. č.	2130763
Signat.	B15076
Kč	

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146181022

V Prostějově 3.května 2006

Jana Vaverková

Touha člověka po zdobení je zřejmě starší než touha po oblékání. Šperky se dochovaly už v nejstarších archeologických nálezech. Neolitická zobrazení ukazují neoděné ženy, které mají dlouhé visící náhrdelníky a náprsní ozdoby. Jako oděv podléhá též šperk módním změnám, mění se i materiály. Také okázalé vystavování šperku podléhá době.

Všeobecný název šperků a materiálu použité k výrobě

Agrafa – původně spona k sepnutí jednotlivých částí oděvů, později se toto slovo přeneslo i na jiné šperky souvisící s oděvem.

Bižutérié – ozdobné předměty z méně vzácných materiálů, jako skla, kovu, méně vzácných kamenů, keramiky, kůže a umělých hmot.

Brož – Ozdoba dámských šatů nebo blůz, bývá umístěna u výstřihu. Velmi módní se stala v 19.století. v biedermeieru byly v oblibě brože s polodrahokamy, za Napoleona III. (1852 – 70) zlaté s emaillem, secese přinesla bohaté, dekorativní tvary

Cordeliére – Je dlouhý řetěz, většinou zlatý, který vysel od pásku.Ozdoba 16.století.

Diadém - Pásek na hlavě nebo čele z látky nebo kovu, který se nosil jako mužský i ženský šperk již ve starém Orientě. Používalo se ho jako symbol vládců , zvlášť v byzantské říši, milující nádheru, diadém je zdoben stále honosněji.Za Justinina dostal podobu koruny.

Drahokamy – nerosty vynikající tvrdostí, leskem, barvou, průhledností a vzácností výskytu.Dnes se vyrábějí některé drahokamy uměle.Móda hrála při oceňování drahokamů odedávna významnou roli. Ve středověku a v době renesance byly v oblibě především rubín, safir, smaragd a chryzolit, od času Ludvíka XIV. (1638 -1715) to byl diamant, který je nejdražší. Vyskytuje se ve všech barvách a nejceněnější je červený.Drahokamy se používaly dlouho ve své přirozené formě, v nové době se zušlechťují broušením.

Fibule – jeden z nejstarších šperků, je to ozdobný špendlík nejrůznějších tvarů, sloužící k sepnutí oděvu.Užívali ho zvláště Řekové a Římané.

Gema – polodrahokam nebo drahokam, na němž je do hloubky nebo reliéfně vystupující vyrytý obraz, figurální nebo ornamentální.

Granáty – Jsou to nerosty krystalických břidlic a vyvřelých hornin, ceněné jako drahokamy. Velmi oblíbený je ohnivě červený český granát (pyrop).Zasazuje se do náramků, prstenů, náušnic, náhrdelníku a broží.nejvíce se nosily v době empíru a biedermeieru.

Halže – Středověký název řetězu nošeného na krku.

Jantar – Pryskyřice fosilních jehličnatých stromů, amorfni, obyčejné žluté barvy, různých odstínů.Bývá zelenavý, hnědý, modrý, bílý nebo i bezbarvý.Vyskytuje se především na pobřeží Baltického a severního moře.Od pravěku se používá k výrobě šperků a drobných ozdob, v posledních stoletích se z jantaru zhotovují i kuřácké potřeby.

Kamej – Gema s vystupujícím obrazem, zpracovaná v různých vrstvách polodrahokamu nebo drahokamu. Nejtemnější vrstvy jsou použity jako podklad a světlejší jako barva reliéfu.

Klipsy – Je to ozdoba uší, svým jednoduchým zapínáním se stala v 20. století oblíbenější než náušnice.

Korál – mořský polyp, korál červený, žijících obvykle ve velkých koloniích v teplých mořích. Produkuje vápenitou hmotu červené, růžové nebo oranžově zbarvenou. Trsy korálu se lámou, třídí a vybrušují. Římané a Galové používali korálu k ozdobným účelům. Ve starověku sloužily korálové náhrdelníky také jako prostředek k potírání nakažlivých nemocí, ve středověku se z něho především zhotovují růžence. Nejhledanější korálové výrobky 20. století pochází z Itálie a Japonska.

Medailón – je to malá oválná ozdoba, zavěšena na řetízku, nejčastěji ze zlata nebo stříbra. Do medailonu se vkládaly fotografie blízkých osob apod. Zvlášť módní se staly v době romantismu.

Náhrdelník – podle nálezů patří k nejstarším a nejoblíbenějším šperkům, byl zhotovován z nejrůznějších materiálů: kovu, mušlí, zubů, perel aj. Nejdražší náhrdelníky jsou z drahých kovů, vykládané drahokamy (brilanty, granáty apod.) oblíbené materiály se řídila módou. Egypťanky nosily zlaté amulety a posvátným broukem skarabeem, v Římě byly oblíbené náhrdelníky s miniaturními vyřezávanými reliéfy, primitivnější Galové zhotovovali náhrdelníky z mušlí a kamenů. Gotika přinesla módu náhrdelníků z květů, renesance si oblíbila především perly

Náramek – byl odedávna oblíbenou ozdobou mužů i žen. Nosily se kolem zápěstí nebo nadloktí. U germánských válečníků byl odznakem statečnosti a zároveň sloužil jako ochrana zápěstí v boji. Od 12. století se stal výhradně ozdobou žen.

Náušnice – Je to ozdoba zavěšená do propíchnutých uší. Nejčastěji bývá ze zlata, stříbra a jiných kovů, ale i s kostí a vzácného dřeva. Původně byly náušnice především ozdoba mužů, později se tento šperk udržel jen u pirátů a námořníků a náušnice se staly důležitým doplňkem v dámské módě.

Perly – bílá neprůhledná zrna s duhovým efektem, vznikají uvnitř těla některých lasturců, zejména perlorodek. Některé mají nádech do modra, růžová, žlutá a někdy se naleznou i perly černé. V Evropě se dává přednost perlám bílým, v Orientě nažloutlým. Jejich cena je rozdílná: závisí na tvaru, barvě, lesku a velikosti. V Římě se platily za perly obrovské sumy a používaly se jako do šperků tak i na zdobení šatů, obuvi apod. Z antiky převzala oblibu perel móda renesance. V Orientu jim byla připisována dokonce zvláštní moc.

Přívěšek – Malé ozdoby z kovu, porcelánu, slonoviny apod., které byly nošeny na řetízcích pánských hodinek. Nosily se zvláště v 18. století a v letech 1850-1900. V době rokoka patřilo chrastění přívěšky eleganci kavalírů.

Hodinky – Z roku 1511 je záznam o Petru Henleinovci, který vyrobil malé hodinky: „Ze železa udělal malé hodinky s mnoha kolečky, které mohou být podle libosti nataženy, aniž mají závaží, jdou čtyřicet hodin a bijí a mohou se nosit na prsou nebo v kabelce.“ V 16. století se hodinky nosily většinou na řetězu kolem krku a byly často velmi drahocenné. Móda, která se jich zmocnila, položila důraz na co nejmenší formát. Opravdu ploché byly hodinky až od

18. století. Od té doby se nenosí viditelně, ale schované v kabelce. Dnes jsou obvyklým typem hodinky náramkové, přestože se objevují občas jako šperk kapesní hodinky zavěšené na řetězu.

Chatelaine – 1. Krátký široký řetízek k hodinkám, který se nosil k fraku. 2. ve 13. až 16. století označení pro dámský pás z kovových článků na zavěšení klíčů, vějíře, peněženky apod.

Věnec – Dívčí a panenská ozdoba hlavy v 14. století. Byly prosté z živých, papírových nebo voskových květů, lité a řezané, ale i z perel a drahých kamenů. Perlové byly dva, spodní zpodníček se zlatými náušky. **Letničky** byly letní květinové věnce.

Šperky v různých obdobích

Starověký Egypt:

V tomto období vznikají všechny typy šperků – prsteny, brože, náušnice, náramky, čelenky. Egyptské šperkařství nebylo po stránce technické ani výtvarné vlastně nikdy předstíženo a vytvořilo základy i našemu dnešnímu šperku. Egyptský šperk stejně jako móda a umění vábily svojí tajemností a starobylostí téměř všechny věky a dožily se i v naší době své renesance.

Starověké řecko:

V tomto období byly šperky nezbytnou součástí – byly to spony, náhrdelníky, prsteny, náramky a náušnice. Byly vyráběny nejčastěji ze zlata a drahých kamenů. Náramky se nosí na horní části paže a má tvar hada, prsteny nejčastěji nosí ženy a když jej má muž tak jako pečeti.

Babylónie a Asýrie:

V tomto období se nosily náušnice, náramky a čelenky zdobené motivem růžice – sedmikrásky pocházejí z této doby.

Kréta a Mykény:

Ženy na Krétě nosily mnoho ozdob a šperků, nejen prsteny, náhrdelníky a náušnice, ale i diadémy, spony, zlaté přívěsky a jehlice zdobící účes i šat. Kréťané dovedli drahé kovy dokonale zpracovávat a zdobili zlato i vzácné kameny rytím a tepáním. Náhrdelníky, prsteny a náramky všeho druhu byly příznačné pro příslušníky královského rodu.

Antické Řecko:

Aristokratické ženy měly ve svých šatnách zdobené příruční zrcadla, vějíře, slunečníky z plátna a později z hedvábí, pásy z drahých kovů, jehlice ze zlata a slonoviny, náhrdelníky, prsteny a náramky. Rozmanitost tvarů svědčí nejen o vybraném vkusu, ale i o technické zručnosti.

Etrusové:

Ve výrobě šperků prokazovaly etrusové udivující dovednost. Uplatňují se šperky jako jsou na hrudi zavěšené pektoraly, spony a náhrdelníky.

Antický Řím

Objevují se zde přepychové výrobky z drahých kovů, zdobené granulací a filigránem, doplněné perlami a drahokamy, závodily o prvenství ze zlatnictvím egyptským, které mělo už svojí tisíciletou tradici. Náhrdelníky, prsteny, pásy, řetězy náramky tu nosily muži i ženy.

Pozdní doba Římská a doba stěhování národů:

Jsou to převážně šperky, které dokládají, že i tento věk měl vyvinutý smysl pro krásu odívání, pro výzdobu, že miloval zlatnictví i složité vzorování. Fibule, sponky, přezky a šperky ve tvaru terčů či stylizovaných zvířecích hlav jsou jistě nejvýmluvnějším svědectvím o kultuře této doby. Jsou dokonale technicky zpracovány, neboť navázaly na pozdně antické znalosti, rytí, granulaci i užívání drahých kamenů. Tato doba obohatila však zlatnictví i novou technikou skelné inkrustace (povlak, nátěr), email, a používala všech zlatnických technik současně. Vedle těchto přepychových šperků, nalezených nejčastěji v lombardských hrobech, zachvátila celou Evropu móda jednodušších šperků bronzových s bohatě proplétaným ornamentem, které navázaly ještě na kulturu doby bronzové.

Doba románská:

V této době šperky nosily ženy i muži. Byli to převážně spony, prsteny a náhrdelníky většinou vyrobeny z jantaru.

Gotika (12.-15.stol):

Zde se nosily různé doplňky jako byly měšce, rolničky, rukavice apod. Ze šperků se v této době nosily prsteny, náramky, řetězy, náušnice a růžence.

Renesance (15. -16.stol):

Šperky této doby byly velice nákladné. Byly to perly, síťky, čelenky na upevnění vlasů. Dále to byly perlové náhrdelníky a masivní zlaté řetěze.

Reformace (16.stol.):

V této době se nosily těžké zlaté řetěze, velké medailony a prsteny.

Třicetiletá válka (1618 – 1648):

Zde se stávají drahocenné šperky méně oblíbené než dříve. Důvody jsou rozličné: Německo upouští od šperků asi z důvodů hospodářských, puritánská Anglie a Holandsko z důvodů náboženských. V pozadí této změny lze spatřovat i nové hodnocení. U šperků hrál hlavní roli cenný materiál a lidská práce.

Rokoko a Baroko (rokoko 1730 – 1789, baroko 1618-1715):

Uplatňují se zde perly, náramky, náušnice, prsteny. Prsteny se nosily mohutné na ukazováčku a na rukavici. Vějíře měli uprostřed zrcátka. Byly zde i hodinky, které se nosily zavěšené na řetízku.

Empír (1804 – 1815):

Opět se stávají šperky středem zájmu, ale jsou dosud ovlivněné antikou. Nosí se originální antické kameje, ale také imitace drahých kamenů a umělé perly. V oblibě jsou náramky na ruku a i nohu, stejně jako prsteny, náhrdelníky mnohokrát obtočené kolem krku a náušnice s bohatými závěsy a diadémy.

Restaurace (1815 -1820):

Jediným doplňkem zůstává jehlice v kravatě a kapesní hodinky z řetízkem.

Biedermeier a Romantismus (1820 – 1840)

S velkou oblibou se zase nosí šperky. Jsou to především perly, náhrdelníky, řetězy s medailóny a rozmanité přívěsky, dlouhé náušnice, brože, nápadné náramky a různé šperky, jimiž se zdobí složité účesy, posléze diadémy, ozdobné hřebeny a jehlice. V této době se nenosily jenom pravé šperky, ale mnoho žen se spokojilo s napodobeninou.

Móda mezi dvěma světovými válkami.

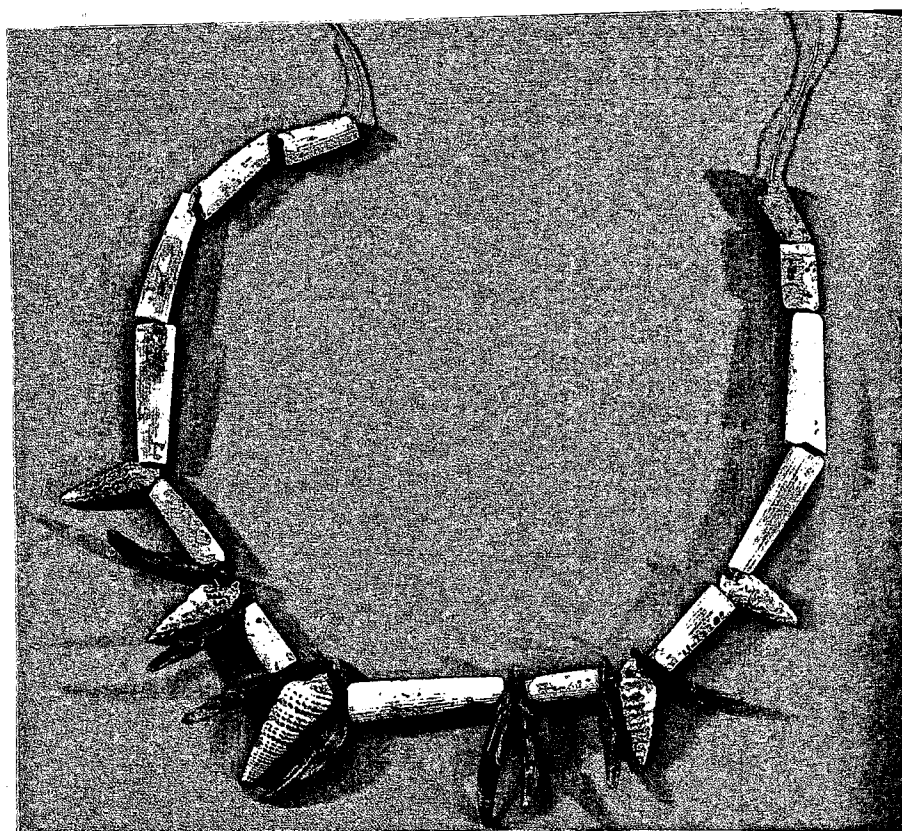
V tomto období šly šperky svojí vlastní cestou, ale hrály významnou roli u večerního oděvu.

V dnešní době nosí šperky snad úplně každý, ženy, muži a dokonce i děti, chudí i bohatí, protože si jej může dovolit snad každý. Vyrábějí se ze spousty kovů (zlato, stříbro, chirurgická ocel, apod.) Šperky se vyrábí i z umělé hmoty, skla, kamínku a dalších materiálů. Jsou to náušnice, náramky, náhrdelníky, řetízky, prsteny a dne s moderní píršing, který se rozšířil v posledních letech a umísťuje se po celém těle (nos, obočí, pupek atd.), toto je oblíbený šperk většinou u mladých lidí.

Příloha: Obrázky šperků z různého období

Použitá literatura:

Velký obrázkový atlas pravěkého člověka
Přednášky
Obrázková Encyklopedie módy

na'hrdelník ze skamenělých ulit a kubi
pols'vni' lišky

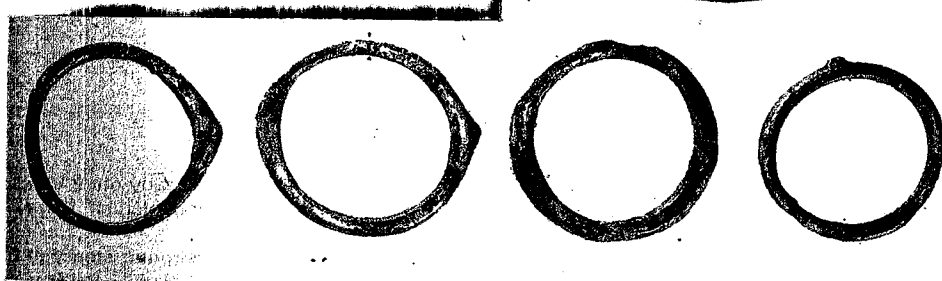
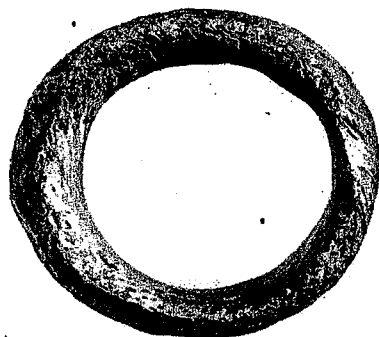
na'hrdelník ze kubi' pols'vni' lišky

325 Výroba 10 cm velkého náramku z mamutoviny. Nejprv se vyrežal kruhový otvor a potom mamutovinu stenčili do tvaru náramku (Malta na Sibiři).

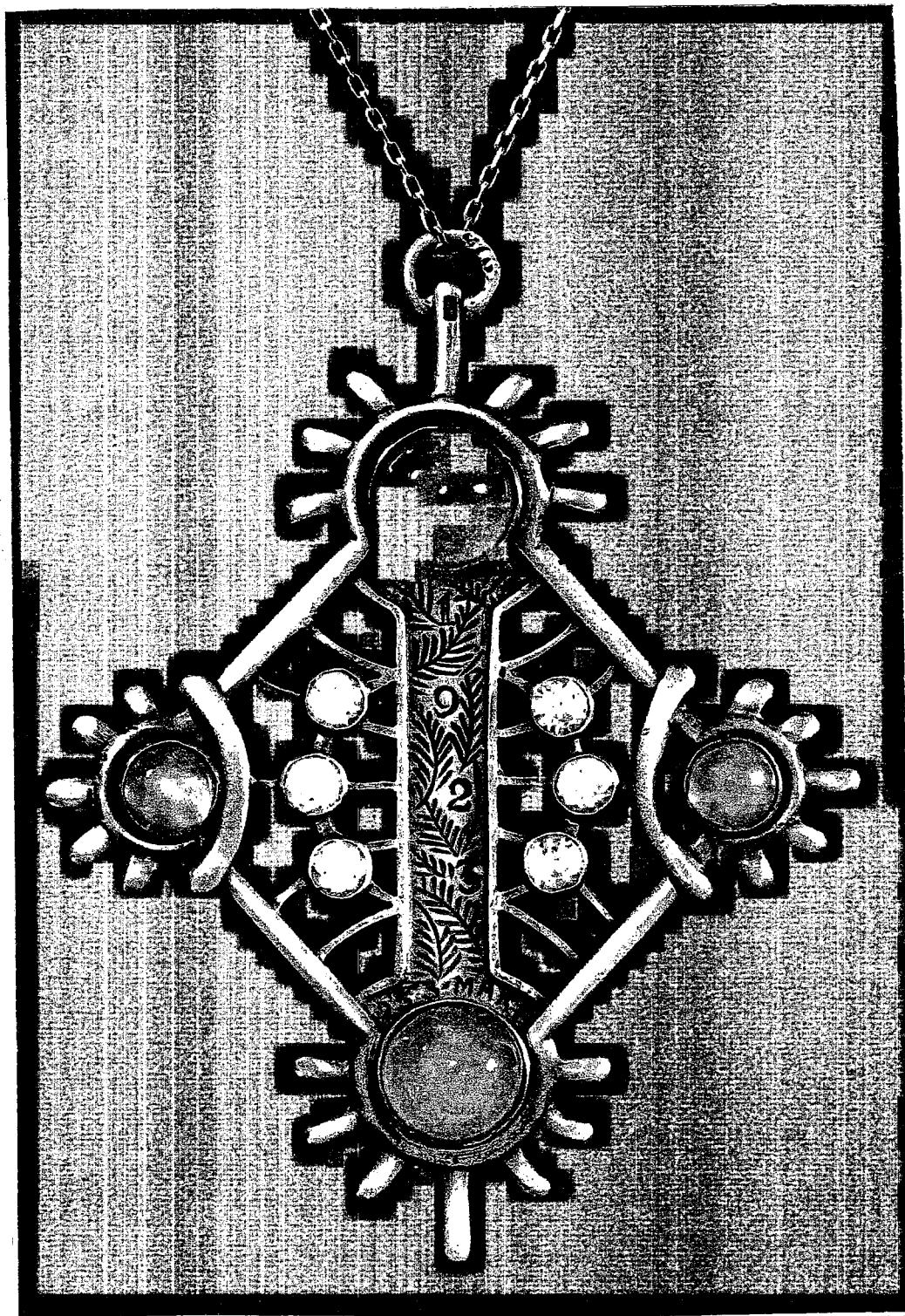
326 Jemné prstienky zo slonoviny; pavlovién, Pavlov na Morave.

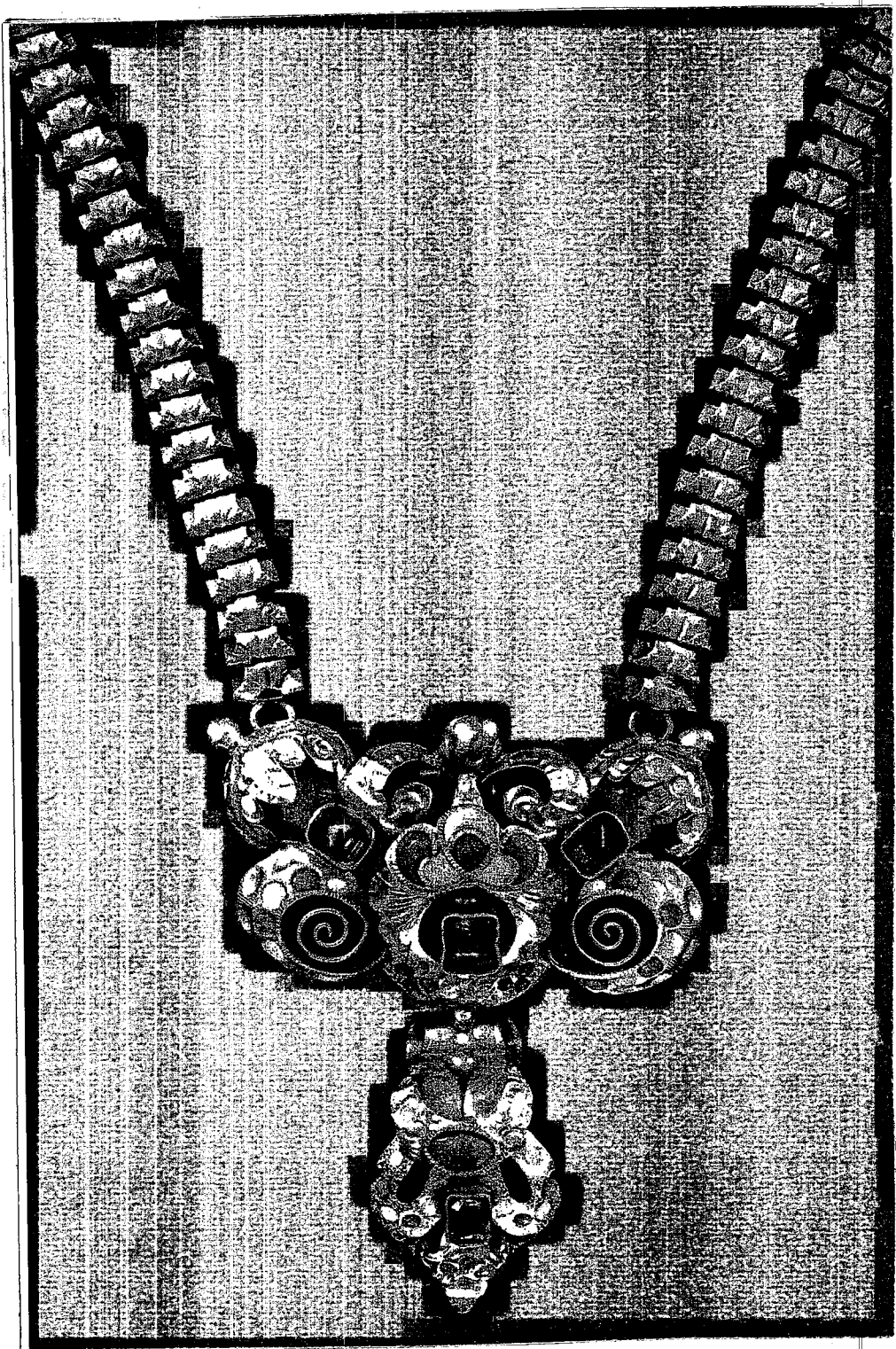

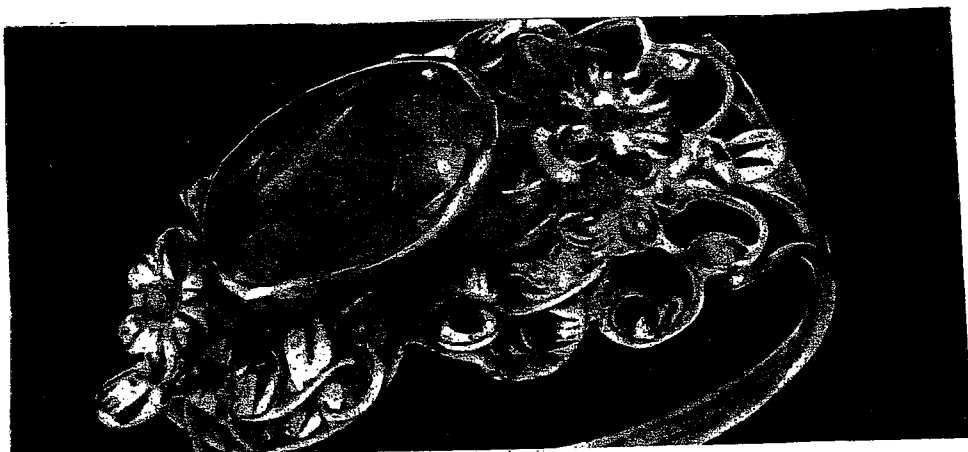
325

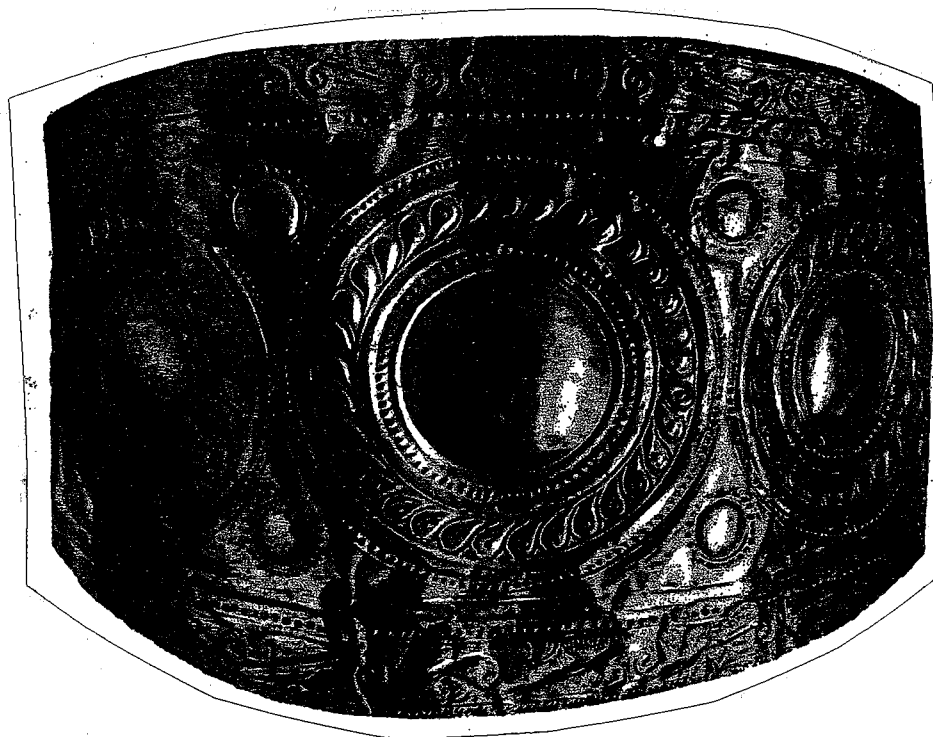
326

814 Zlatý prsten se safírem. Francie,
první polovina 17. stol. Praha,
Uměleckoprůmyslové muzeum.

812 Zlatý náramek z hrobky III.
v Mykénách.
Oblíbeným šperkem byl zde široký kruh se
spirálovým dekorem.

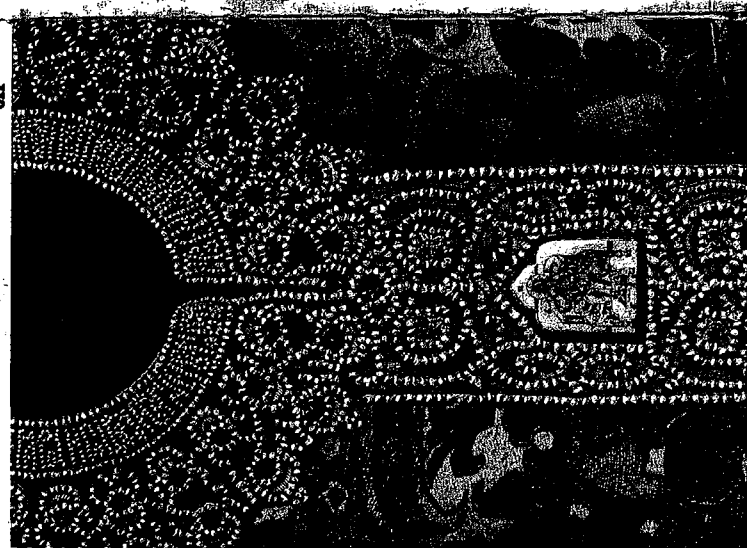
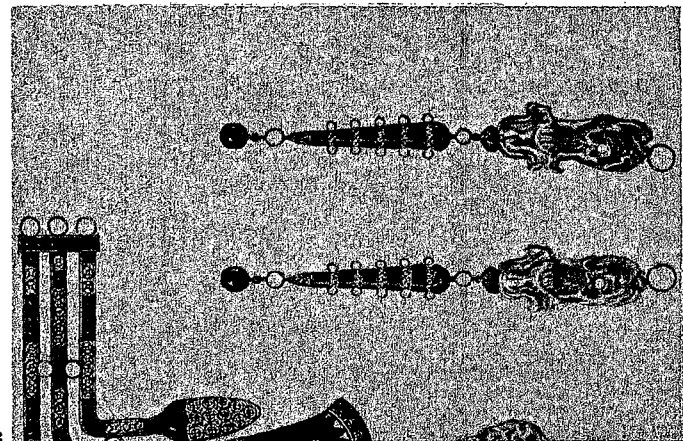

820 Edward Burne-Jones, Mona Vanna. Šaty této hraběnky jsou zde podány s jistou uměleckou nadsázkou. V rozpuštěných vlasech má velké spony ve tvaru svinutých hadů, na krku několikrát obtočenou šňůru korálů.

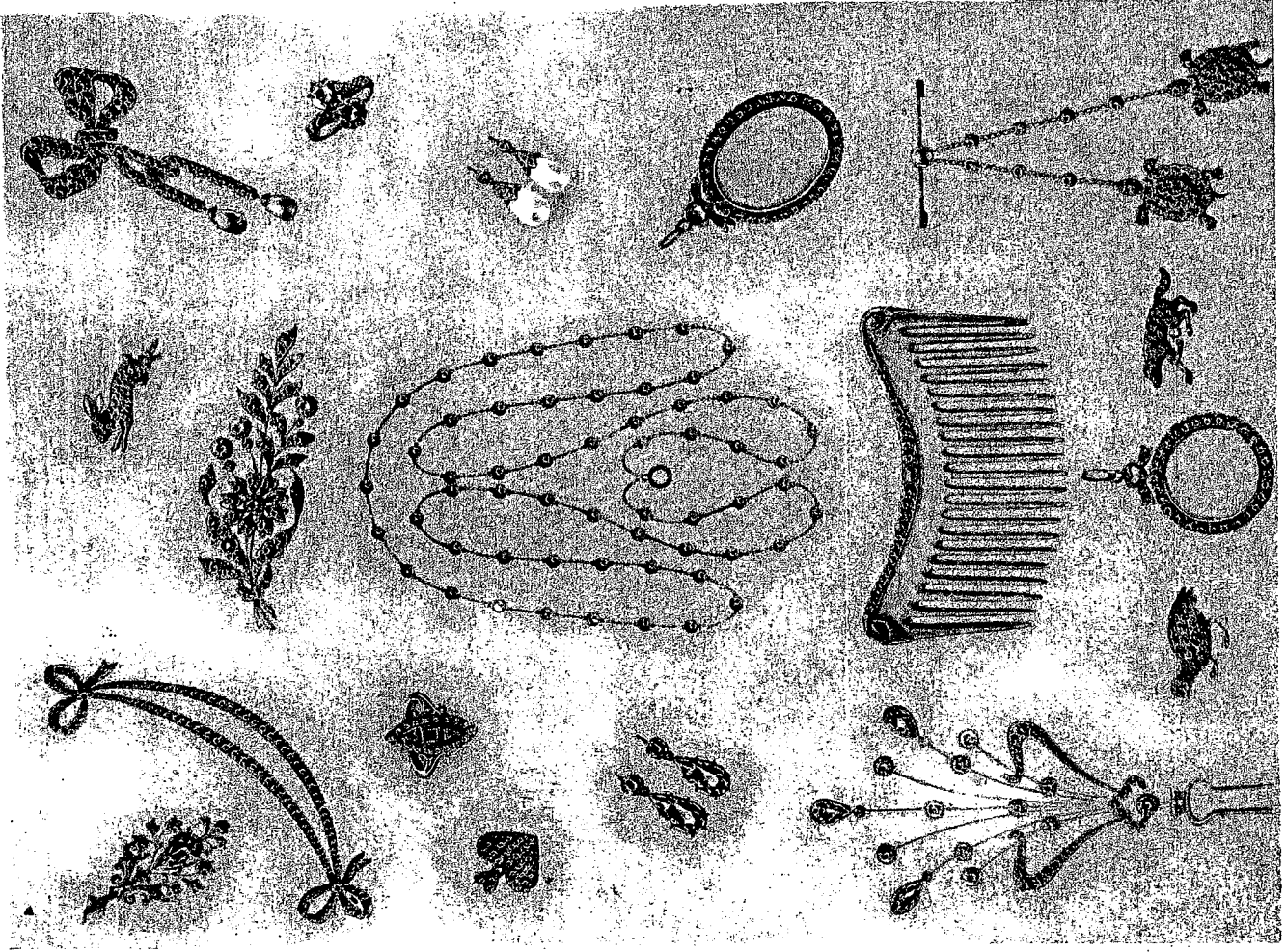
821 *Gazette du bon ton*, 1924 — 1925. Šperky třicátých let hledají nové, prostší formy, jež odpovídají zjednodušenému oděvu. Zde jsou patrné vlivy egyptské ornamentiky.

822 Bohoslužebné roucho patriarchy Nikona (detail). Moskva, Kremelské muzeum. Roucha byla často posívána perlami a drahokamy. Zde tvoří perlová výšivka spirálovitý ornament.

823 Z módního časopisu z konce minulého století: návrhy na různé šperky a ozdoby do vlasů.

822

823

499